

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА СОЦІОЛОГІЇ**

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-
ПЕРШОКУРСНИКІВ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ДО
НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ХДУ)**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу
07-411.1 групи
денної форми навчання
Спеціальності 231 Соціальна робота
Освітньо-професійної програми
Соціальна робота
Юлія ЖУКОВА

Керівник: д. філос. н., професор
Сергій КОСТЮЧКОВ

Рецензент: д. псих. н., професор
Ігор ПОПОВИЧ

Херсон - 2021

З М І С Т

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ	7
1.1. Характеристика студентів-першокурсників із сільської місцевості як складової соціально-демографічної групи «сільська молодь».....	7
1.2. Особливості соціально-педагогічної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до нового соціального середовища	13
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-АДАПТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ПЕРШОКУРСНИКАМИ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ	22
2.1. Сучасна практика надання соціальної допомоги студентам-першокурсникам із сільської місцевості	22
2.2. Соціальне дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості ХДУ до умов вищого навчального закладу.....	29
2.2.1. Об'єкт, предмет, мета й гіпотеза дослідження.....	29
2.2.2. Інтерпретація результатів.....	30
2.2.3. Висновки та рекомендації.....	35
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	45
Додаток А Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	45
Додаток Б Анкета соціального дослідження.....	46
Додаток В Ключ відповідей до анкети.....	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідницька увага вітчизняної академічної спільноти до проблематики вищої освіти зумовлена потребами суспільної практики, зокрема – збереження та примноження наукового потенціалу, забезпечення сталого розвитку політики, економіки, а також культурної та соціогуманітарної сфери України в умовах зростання глобальної конкуренції за компетентних професіоналів у різних галузях суспільного виробництва. Щорічно тисячі вчорашніх школярів вступають в заклади вищої освіти для того, щоб оволодіти бажаною спеціальністю та зайняти гідне місце на ринку праці в умовах динамічно зростаючої конкуренції. Успішність академічної діяльності студента-першокурсника в значній мірі залежить від того, наскільки продуктивним буде процес його інтеграції в навчальне середовище, наскільки ефективною буде адаптація майбутнього фахівця до навчання та суспільно-громадського життя. Студенти-першокурсники із сільської місцевості зазнають значних труднощів у процесі пристосування до умов (організаційно-управлінських, академічних, побутово-рекреаційних) вищого навчального закладу. В процесі адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до умов вищого навчального закладу значну роль відіграють соціально-психологічні служби, які функціонують в багатьох закладах вищої освіти України.

Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми випускної роботи: **«Соціально-педагогічні умови адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до навчання у закладі вищої освіти (на прикладі ХДУ)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Освітньо-кваліфікаційну роботу виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології «Сучасні

технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 20.10.2020 р. № 3) та наказом по Херсонському державному університету Наказ від 06.04.2021 №430-Д «Про затвердження тематики кваліфікаційних робіт (проектів) здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» денної форми навчання у 2020-2021 навчальному році.

Мета роботи: дослідити соціально-педагогічні умови адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до навчання у закладі вищої освіти (на прикладі ХДУ).

Для досягнення поставленої мети випускної роботи необхідно вирішити такі завдання:

- охарактеризувати студентів-першокурсників із сільської місцевості як складову соціально-демографічної групи «сільська молодь»;

- дослідити особливості соціально-педагогічної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до нового соціального середовища;

- розглянути сучасну практику надання соціальної допомоги студентам-першокурсникам із сільської місцевості;

- провести соціальне дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості ХДУ до умов вищого навчального закладу.

Об'єкт дослідження – процес соціальної адаптації студентської молоді.

Предмет дослідження – особливості соціально-педагогічної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості в умовах вищого навчального закладу.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі методи дослідження: у роботі застосовано міждисциплінарний метод, адже соціальна адаптація студентів є багатовимірним соціокультурним явищем, яке важко охопити методами однієї дисципліни, тому ми залучили методологічний потенціал різних суспільно-гуманітарних дисциплін. Зокрема, застосовано системний аналіз наукових праць та документів з проблеми соціальної адаптації студентів із сільської місцевості до умов вищого навчального закладу. Метод узагальнення дозволив визначити основні поняття в дослідницькому полі та обрати оптимальний напрям дослідження. Порівняльний метод застосовано в процесі встановлення відмінностей та схожості в визначенні понять «молодь», «сільська молодь», «адаптація», «соціальна адаптація» тощо. для порівняння даних соціального дослідження. Серед арсеналу соціологічних методів було обрано метод анкетування (очного) та за допомогою Google форми – тестування, що дозволило встановити зв'язок із дослідницькими завданнями; цей зв'язок виражається в необхідності отримання інформації, яка відображає характеристики об'єкту, що досліджується.

Практична значущість полягає в проведенні соціального дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників ХДУ із сільської місцевості до умов вищого навчального закладу. Результати даного дослідження та розроблена анкета можуть бути використані соціальними педагогами, соціальними робітниками, психологами, кураторами академічних груп, співробітниками соціально-психологічної служби ХДУ, а також при подальшій науковій розробці даної теми.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження обговорювались на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 01.03.2021р. №8).

Структура випускної роботи. Випускна робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на чотири підрозділи і три підпункти,

висновків, списку використаних джерел (43 найменування). Дослідження містить 2 таблиці, 5 рисунків, 3 додатки. Основний текст дослідження викладено на 39 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

1.1. Характеристика студентів-першокурсників із сільської місцевості як складової соціально-демографічної групи «сільська молодь»

Українське суспільство сьогодні переживає великі трансформації практично у всіх галузях суспільного буття. Саме на молодь, як найбільш адаптивну та прогресуючу частину суспільства держава покладає великі надії. Саме молодь сьогодні вже приймає доволі активну участь у державотворенні нашої країни, а тому необхідно приділяти їй увагу та науково підходити до проблем молодіжної політики в Україні.

Молодь є життєво важливим та стратегічним ресурсом світового та національного розвитку будь-якої держави. У швидко змінюваному світовому просторі кардинальні переваги можуть бути тільки у тих суспільств та держав, які будуть спроможними акумулювати людський капітал із подальшим його використанням, а також зробити так звані «капіталовкладення», представниками яких є саме молодь.

Проблематика сутності поняття «молодь» та її вікових характеристик знайшла відображення в наукових розвідках таких вітчизняних вчених як О. Агарков, О. Виноградов, М. Головатий, І. Жданова, О. Каретна, А. Карнаух, Б. Лазаренко, М. Перепелиця, М. Пірен, а також у працях зарубіжних науковців – О. Балакіревої, О. Вишняка, Ю. Вишневського, С. Іконнікової, В. Лісовського, І. Мартинюка, О. Чернія, М. Чурилова, В. Шапко та ін.

Варто відзначити, що оскільки студенти-першокурсники з сільської місцевості є складовою соціально-демографічної групи «сільська молодь», розглянемо її більш детально.

«Молодь» як наукова категорія пройшла шлях від виділення деяких аспектів у соціально-педагогічних концепціях її виховання до створення самостійних теорій молодіжного віку. Багато сутнісних рис молоді були виділені в рамках історично змінюючих один одного соціально-філософських концепцій. Поняття «молодь», як визначення соціально-демографічної групи, бере свій початок із кінця XVIII – початку XIX ст. До цього молодих людей у якості особливої соціальної групи не виділяли. До кінця XIX століття проблеми молоді розглядали здебільшого через проблеми розвитку особистості, а також з історичного ракурсу певного суспільства як громадянина.

Слід підкреслити, що видатний соціолог та філософ В. Лісовський ще у 1968 році першим визначив поняття «молодь» у такій формі: «Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в певному віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні й інші соціальні функції. Залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 35 років» [36, с. 41]. У своїх наукових доробках дослідник розглядав молодь як покоління, тобто людей які мають приблизно один вік та проживають в один час, але не ці ознаки їх об'єднують, а сама єдність цілей, поглядів, думок, точок зору, світогляду, відношення до життя та місця людини в цьому житті. Тобто кожна епоха, на думку автора, виховує в собі певні соціальні риси.

I. Кон запропонував визначати поняття «молодь», як «соціально-демографічну групу, виділену на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення й обумовлених тими чи іншими соціально-психологічними рисами» [17, с. 84].

Зазначимо, що це визначення класика соціології є основним у одному з розділів соціології – соціології молоді. За Коном, молодість є певним етапом біологічного життєвого циклу, і як будь-який природній цикл має свої вікові обмеження, а разом із ними і соціально-історичні витоки, соціально-психологічні особливості та соціальний статус, які неодмінно підпорядковуються даному суспільному ладу, певній культурі тощо [17].

Можна навести ще одне визначення поняття «молодь» сучасних вітчизняних дослідників О. Вишняка та М. Чурилова, які його наводять у своїй монографії «Соціальне обличчя молоді»: «Молодь як соціальна група являє собою специфічну соціальну спільноту людей, яка посідає певне місце в соціальній структурі суспільства, характеризується процесом набуття сталого соціального статусу в різних соціальних підструктурах (соціально-класовій, соціально-поселенській, професійно-трудовай, соціально-політичній, сімейно-побутовій), отже, відзначається спільністю розв'язуваних проблем і спільністю соціальних інтересів та особливостей форм життєдіяльності, що впливає звідси» [33, с. 17].

Із позиції соціальної стратифікації молодь визначається як «особлива соціально-демографічна група, обмежена віковими рамками, специфічними соціальними ролями, статусом і соціальними позиціями» [16, с. 289].

Поняття «молодь» ґрунтується на властивостях психологічного та психічного розвитку особистості. Так, вітчизняні дослідники М. Головатий та Ю. Криворучко у своїх наукових доробках зазначають, що приблизно з 14 років людина вже починає осмислювати своє місце у соціумі, аналізує свої соціальні зв'язки [8, 19]. Закладення фундаментальних психологічних та психічних якостей особистості відбувається, як правило, до 18 років, а повне формування як фізіологічного, так і психологічного та психічного розвитку людини закінчується до 24 років. Саме у цей період, людина, як правило,

отримує освіти, знаходить роботу, набуває фахових знань, служить у армії.

Сучасний дослідник І. Мартинюк зауважує, що «категорія «молодь» позначає вікові верстви населення, у яких певний вік поєднується з відповідним суспільним становищем. Соціологічний підхід до вивчення проблем молоді передбачає аналіз соціально-демографічних груп (учнів і працюючих, міської та сільської молоді тощо)» [21, с. 21].

Сучасний дослідник І. Шевель визначає молодь «як соціально-демографічну групу, що характеризується становленням соціальної зрілості та знаходженням свого місця в соціумі» [43, с.193].

У «Короткому словнику з соціології» під редакцією Д. Гвішіані й Н. Лапіна молодь характеризується як «соціально-демографічна група, що переживає період становлення соціальної зрілості, входження в світ дорослих, адаптації до нього й майбутнє його оновлення.... Межі групи розмиті та рухливі, але зазвичай їх пов'язують з віком 15-30 років» [18, с. 480].

У соціологічному словнику під редакцією Г. Осипова й Л. Москвічова молоддю вважається велика суспільна група, що має «специфічні соціальні й психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічне й суспільно-політичне становище, їх духовний світ перебувають в стані становлення, формування» [34, с. 280].

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5.02.1993 р. визначає даний термін як «молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років» [10, ст.1].

Отже, порівнюючи наведені визначення поняття «молодь», можна сказати, що кожне з них не є розгорнутим та повним, вони ґрунтуються на певних властивостях та особливостях досліджуваного об'єкта.

Сільська молодь є частиною соціально-демографічної групи «молодь», якій притаманні загальні характеристики всієї молоді, але вона відрізняється специфічним способом життя, який впливає із властивостей функціонування села як соціально-територіального утворення.

Проблеми сільської молоді висвітлювалися у різний час у роботах вітчизняних дослідників таких як А. Бержанір, О. Ганюков, Б. Князев, І. Слепенкова, В. Староверова, В. Чигрин, а також зарубіжник – Н. Зарембо, Т. Заславська, О. Іванова, Р. Ривкіна.

Так сучасні дослідниці Т. Заславська та Р. Ривкіна розглядають сільську молодь як «елемент територіальної групи населення, який відповідає сільській територіальній спільності, як відносно самостійний осередок територіальної структури суспільства, що включає також використовувану представниками групи частину життєвого простору сільської місцевості (природні ресурси, виробничі підприємства, житловий фонд, соціально-побутова інфраструктура)» [13, с. 301].

«Сільська молодь є територіально-демографічною групою населення, що представляє собою сукупність людей у віці 16-29 років, об'єднаних подібними соціально-економічними умовами мікросоціального середовища життєдіяльності» – зазначає дослідниця О. Іванова [15, с. 126].

Приїхавши з села в місто молода людина так і залишиться за ментальністю, за духом сільською. Основна відмінність міської й сільської молоді полягає в тому, що сільська молодь вихована на двох основних постулатах. Перший – цінність універсального фахівця, так як у формуванні сільського способу життя майже відсутній сервісний, інфраструктурний компонент, другий – система громади з її правилами поведінки, з її поняттям почуття справедливості та законності, які є незмінними в формуванні сільського способу життя. Також формування

ринку праці в сільській місцевості відбувається в менш сприятливих умовах, ніж у місті.

Сучасний вітчизняний соціолог В. Чигрин відносить сільську молодь до «соціальних утворень, що формуються й функціонують під впливом природно-історичних чинників інтеграційного характеру. Проте під впливом соціально-економічних умов макро- і мікрохарактеру складається внутрішня соціальна стратифікованість цієї достатньо великої соціально-демографічної групи» [41, с. 6].

В. Чигрин у своїх дослідженнях розглядає сільську молодь як складноорганізований об'єкт та виділяє її типи. Це перш за все молодь, яка навчається та працює, тобто має основну зайнятість. А також така молодь, яка належить до складу професійних груп. Також дослідник виділяє ряд ознак, які притаманні сільській молоді, які доцільно навести у нашому дослідженні, а саме: приналежність до сільського соціуму, що формує особливий спосіб життя; практична або ймовірна участь у сільськогосподарської діяльності та в економічній відносинах цього напрямку; специфіка соціалізації та професіоналізації; опанування так званою «сільською мораллю та культурою» [41].

Як відомо, певні відмінності між містом та селом існував завжди. Деяка частина сільської молоді всякчас мігрувала, як правило, до великих міст з метою навчання або роботи. Причинами такої міграції в більшості випадках є економічні (криза аграрного сектору) та освітні (відсутність професійних училищ, коледжів та вищих навчальних закладів).

Сучасна дослідниця О. Воробйова визначає студентів-першокурсників із сільської місцевості як групу, «... яка самоорганізовується на основі загальних компонентів традиційного світогляду, який стимулює вплив зовнішнього, «чужого» для них середовища» [6, с. 96].

Студенти-першокурсники із сільської місцевості, особливо у перший рік свого навчання, мають вирішити певні завдання: це адаптація до сучасного міського суспільства, адаптація до навчального закладу, оволодіння певними нормами, уявленнями, правилами у всіх сферах своєї життєдіяльності.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновки стосовно того, що сільська молодь займає важливе місце в соціальній структурі українського суспільства. Специфічні риси способу життя української сільської молоді визначаються особливостями економічного, побутового, психологічного порядку, а також етнокультурними рисами села (релігія, традиції, обряди, історія і т.д.). Студенти-першокурсники із сільської місцевості є складовою соціально-демографічної групи «сільська молодь», які при навчанні у місті повинні пройти певний шлях адаптації та соціалізації.

1.2. Особливості соціально-педагогічної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до нового соціального середовища

У науковому просторі проблематикою адаптації особистості займаються такі науки як педагогіка, психологія, соціологія, медицина та багато інших наук, тобто можна сказати, що це питання є комплексним. Зазначимо, що термін «адаптація» спочатку було застосовано в біологічному розумінні, а згодом – у соціальних та гуманітарних науках.

Великий психологічний словник за редакцією Б. Мещерякова та В. Зінченко наголошує, що цей термін походить від латинської «adaptio», в широкому сенсі – це «пристосування до мінливих зовнішніх і внутрішніх умов» [4].

Сучасна дослідниця Т. Резник вважає, що «одні автори розглядають адаптацію як процес, результат «пристосування», а інші як «взаємодію» людини з людиною (певним колективом, групою) або як «взаємодію» людини й середовища» [29, с. 136].

У контексті нашої бакалаврської роботи ми будемо розглядати адаптацію як явище соціальне; тобто адаптація студентів-першокурсників із сільської місцевості – це процес його (студента) включення до нового соціального середовища, у тому числі сукупність фізіологічних та психологічних властивостей особистості. Загалом кажучи, адаптація як соціальне явище – це процес інтеграції особистості в принципово новітнє та новочасне для неї соціальне середовище. В соціумі таким діяльним середовищем є колектив, у простір якого індивід інтегрується як діяч, як активно функціонуюча одиниця, як об'єкт і суб'єкт відносин у цьому середовищі, він знайомиться з новим середовищем. При цьому слід зважати на те, що в цьому середовищі існують власні усталені традиції, правила комунікації, норми дисципліни та закони професійних відносин.

Із огляду на викладене вище стає очевидним, що в сучасному розумінні адаптація трактується не стільки як процес пристосування до конкретного середовища, скільки як процес соціальної конвергенції суб'єкта і середовища. В процесі адаптації людина як біосоціальна істота, взаємодіє (з різним ступенем результативності) з навколишнім середовищем, у результаті чого етіологічно (причинно) виникають різного роду моделі суспільної поведінки, адекватні умовам динамічно змінюваного соціального простору. Для студента-першокурсника, зокрема, адаптація є продуктивним вирішенням ситуації, коли особистість співвідносить власні можливості та інтенції з тими труднощами і проблемами, котрі готує йому в майбутньому реальне життя. Результативність адаптації студента-першокурсника багато в чому залежить від його особистісних якостей, зокрема – до

адаптивності, яку можна розглядати як здатність, властивість та налаштованість індивіда на процес пристосовування до евентуальних і стохастичних умов реального життя. Антитезою адаптації є дезадаптація – повна або часткова втрата (порушення) здатності до адаптації.

Сучасні дослідники В. Никифоров і А. Суригін виділяють три форми адаптації:

- фізіологічну (пристосування людини до умов навколишнього середовища, довкілля й життєдіяльності);
- соціально-психологічну (пристосування психіки людини до нових умов життєдіяльності);
- академічну (пристосування студентів до умов нової для них педагогічної системи) [23].

Вітчизняна дослідниця Л. Цуркан доводить, що соціально-психологічна адаптація «являє собою певне взаємодоповнення активної та пасивної форм інтеграції людини в суспільство, завжди спрямовується полярними тенденціями – процесами адаптованості – неадаптованості, тобто тими психорегуляційними механізмами, які реально функціонують у внутрішньому світі особистості» [39, с. 148].

Психологічний словник за редакцією В. Давидова дає таке визначення: «Соціальна адаптація – це процес інтеграції людини в суспільство, в результаті якого досягається формування самосвідомості, рольової поведінки, здатності до самоконтролю й самообслуговування, адекватних зв'язків з оточуючими» [285, с. 418].

Соціальну адаптацію можна визначити і як «процес і результат встановлення відносної взаємної відповідності між потребами особистості та вимогами соціального середовища» [31, с. 20].

Із наведених міркувань випливає, що у процесі розвитку майбутнього фахівця особливу роль відіграє вихідний, «стартовий» період – час навчання у закладі вищої освіти. Складність та неоднозначність вказаного періоду полягає в тому, що у вчорашнього

школяра – сьогоднішнього першокурсника, відбувається складний процес докорінної перебудови всієї системи ціннісно-когнітивної орієнтації особистості. При цьому апропріюються нові способи пізнавальної діяльності, а також формуються стійкі моделі міжособистісних відносин у колективі. Студентські роки – це період не тільки професійної підготовки людини, але й час самоствердження в соціумі, створення сім'ї, визначення та маніфестації життєвих пріоритетів, ціннісних орієнтацій, моральних імперативів, духовних пошуків, політичних преференцій. Сучасний студент легко актуалізує буттєві новації, чим значно відрізняється від представників старшого покоління. Чим ефективніше буде реалізовуватися адаптація першокурсника до навчання у закладі вищої освіти, тим вище буде рівень його психологічного комфорту, показник комунікативної безпроблемності; тим переконливішою буде навчальна мотивація, чіткішими – спрямованість та успішність навчальної діяльності на подальших етапах академічної творчості.

Слід підкреслити, що студентські роки – це, як стверджує вітчизняний учений С. Костючков «... період становлення усвідомленої особистісної свободи, зумовленої проживанням поза родинним колом, послабленням батьківського контролю, автономністю в поведінці. На цьому етапі важливою складовою буття молодого людини є підготовка до діяльності, яка їй мало знайома, а отже, існує великий ризик розчарування в обраній спеціальності, розвитку песимістичних настроїв, відчуження в сім'ї й колективі. Сюди можна віднести сецесію від проявів романтизму в почуттях і поведінці, формування меркантильності й цинічного практицизму, орієнтацію на цінності західної культури, зростання амбітності, енергійності, рішучості, готовності до конфліктних стосунків не тільки з адміністрацією навчального закладу, але й державними структурами. Показовим є перетворення студентства з групи невиробничого характеру в амбівалентну соціальну групу, яка бере

безпосередню участь у матеріальному й духовному виробництві» [30, с. 387].

Беззаперечно, що вступ та приєднання до спільноти вищого навчального закладу – знакова подія в житті молоді людини, вчорашнього школяра, адже це перший власний самостійний крок і початок нового етапу життя. Зазвичай молоді люди в перші місяці навчання демонструють певне задоволення від реалізації омріяної мети, великі надії вони покладають на те, що в найближчі роки вони будуть займатися цікавою, корисною та перспективною діяльністю, результатом якої буде обрана професійна діяльність, яка буде приносити вагомі соціальні плоди. Втім, трохи згодом – через два-три місяці після початку навчання – певна кількість студентів-першокурсників починає відзначати для себе певний дискомфорт, основними проявами якого є об'єктивні труднощі, котрі виникають під час першого періоду навчання. Він триває, зазвичай, протягом усього першого року навчання та для значної більшості студентів завершується вельми успішно: індивід соціалізується, дискомфортні стани дезадаптації проходять, «новачок» починає вписуватись у контекст академічного буття.

Сучасний дослідник М. Фатхуллін, розглядаючи особливість та своєрідність процесу адаптації студентів у цілому, вважає, що вказані труднощі можна пояснити двома факторами: як об'єктивними, такі і неодмінними суб'єктивними. Зазвичай, зазначає дослідник, у вишах не врегульована ефективна «діагностична оцінка як рівня знань, так і деяких важливих особистісних якостей студента» [38, с. 17]. Як правило, навчально-виховна робота у закладах вищої освіти готується, опрацьовуються та впроваджується, по-перше, не враховуючи практично специфіки конкретного складу студентів, особливостей їхніх ціннісних орієнтацій, зокрема – тих самих стійких мотивів, які розкривають соціально-психологічний портрет особистості. По-друге, у вишах відбувається «локальний процес», орієнтований на «технологічну

формально-організаційну сторону справи, тобто без обліку зовнішніх факторів, що впливають на свідомість і поведінку студентської молоді як за каналами засобів масової комунікації, так і в міжособистісному спілкуванні» [38, с. 16].

Сучасна дослідниця Н. Зарембо виділяє два різновиду вузівської адаптації. «Перша полягає в зміні студентом зовнішнього світу, для приведення його у відповідність зі своїми потребами: адаптація шляхом перетворення й фактичного усунення проблемної ситуації. Друга полягає у змінах студентом своєї особистості, за рахунок яких, він пристосовується до середовища: адаптація зі збереженням ситуації» [12, с. 26]. У першому випадку адаптивні ресурси й механізми студента мобілізуються для реконструкції реальної соціальної ситуації у виші, а сам студент зазнає тільки порівняно невеликих і в основному позитивних змін (придбання нових знань, умінь і навичок, соціально комунікативних та особистісних компетентностей). У другому випадку студент зазнає більш глибоких змін, але таких, які здебільшого не сприяють його самовдосконаленню [12].

Є підстави стверджувати, що адаптація студентів-першокурсників здійснюється в процесі практичного їх включення в навчання, громадську діяльність, нерідко – трудове життя. Відбувається критичне переосмислення набутих знань, цінностей, соціальних практик, формування фундаментальних суспільних орієнтацій та стійких зразків рольової поведінки. В Україні, на нашу думку, реалізується плюралістична модель адаптації та соціалізації (зокрема, політичної) молоді, як максимально сприятлива соціальна конструкція в період формування правової, соціальної, демократичної держави. Чіткими ознаками вказаного тренду на вітчизняних теренах можна вважати наступні прояви: це урізноманітнення молодіжних рухів і організацій, збільшення числа громадсько-політичних утворень та зростання їхньої ролі в політичному житті, легітимація конструктивного потенціалу

громадської активності в суспільно-політичному просторі сучасної України тощо.

Як бачимо, адаптація першокурсників – це складний процес пристосування вчорашніх школярів до нових умов навчальної діяльності та спілкування. Період адаптації дає можливість здійснити контролінг соціально-психологічної підготовки студентів до навчання, спрогнозувати можливість їх подальшого розвитку як свідомих громадян і професіоналів. Різна обстановка по-різному впливає на поведінку та психологічний стан першокурсників: одна модель в товаристві друзів, інша – в незнайомому колективі, третя – в академічному середовищі, на очах у викладачів. Незвичайна, нова обстановка, нові товариші-однокурсники, незнайомі викладачі, безліч труднощів – все це може негативно впливати на психіку першокурсника і зробити його на якийсь період скритливим, пасивним, напруженим, обережним, або, навпаки – розв'язним, неврівноваженим, дратівливим і навіть агресивним [9].

Слід також додати – період адаптації студентів-першокурсників може принести і певні розчарування: у виборі вишу або навіть майбутньої спеціальності, в умовах проживання в гуртожитку, в однокурсниках і викладачах: ілюзії поступаються місцем реаліям, котрі приносять певне розчарування. Саме в цей період студенти-першокурсники, зокрема – із сільської місцевості, потребують особливої уваги з боку адміністрації вишу, викладачів, студентів старших курсів, студентського самоврядування. Велика роль в процесі адаптації студентів-першокурсників належить соціально-психологічній службі вишу: саме її діяльність вбачається тим чинником, системна дія котрого має забезпечити успішну інтеграцію студента-першокурсника до подальшого навчання. У контексті нашого дослідження актуальність питання соціальної адаптації студентів-першокурсників із сільської

місцевості до умов вишу, обумовлена особливостями тих студентів, які повинні пройти цю адаптацію.

Варто зазначити, що життя в сільській місцевості відрізняється певною самобутністю, особливим соціальним устроєм – і це закономірно відбивається на дітях і молоді. В сучасній Україні села і селища мають зазвичай невелику чисельність населення, в них відсутня розвинена інфраструктура та є низьким рівень транспортного та інших видів сполучення, невисока якість культурного та медичного обслуговування. Особлива тема – освіта в сільській місцевості: малокомплектні школи із застарілою навчальною базою, вчителі пенсійного віку з дещо архаїзованою професійною підготовкою та ретроспективним світосприйняттям. Основним недоліком навчання в таких школах є нечисленність та не завжди висока професійна компетентність педагогічного колективу сільської школи, що ускладнює вибір методів навчання, обмежує коло спілкування учнів, розвиток їх соціальних умінь і адаптаційних здібностей.

Історія розвитку суспільства свідчить про те, що «розрив» між селом і містом існував завжди, що контрадикція за схемою урбанізація – руралізація не зникає за будь-яких соціально-політичних і економічно-культурних умов. Мешканці сіл та селищ, які приїжджають у місто, постають перед необхідністю оволодіння новими правилами, нормами, цінностями, уявленнями, які охоплюють практично всі сторони їхнього життя. Віддаючи перевагу навчанню в місті, молода людина стикається з кардинальними змінами у всіх сферах власного життя – вона стоїть на порозі великих можливостей і у той же час – великих випробувань. Сучасні науковці запровадили термін «навчальні мігранти», як особливу категорію студентів-першокурсників. Так звані «місцеві» студенти зазвичай продовжують жити вдома з батьками, а під час вступу до вишу змінюється лише географічне положення навчального закладу в межах одного міста й рід навчальної діяльності. Міські студенти живуть в

звичному світі освоєної соціального середовища, користуються накопиченим соціальним і культурним капіталом, у той час як сільські студенти стають мігрантами (в уяві багатьох – небажаними) в чужому місті, вони змушені їхати з батьківської сім'ї та жити абсолютно самостійно.

Сучасні науковці в своїх наукових працях розглядають структуру адаптації студентів із сільської місцевості та виділяють чотири основні складові. Перші три – це новий буттєвий простір, який повинен освоїти студент-першокурсник: нові умови проживання, як середовище життєдіяльності та спілкування; новий навчальний заклад – заклад вищої освіти як місце навчальної діяльності та як середовище спілкування; а також місто як новий соціокультурний простір. Четверта складова – це колишні умови проживання, соціальні групи «минулого» життя, в які були включені студенти із сільської місцевості. Отже, дана характеристика, безперечно, детермінує процес адаптації в новому соціокультурному і навчальному просторі [11].

Таким чином, процес соціальної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості є складним, багатоаспектним і важко прогнозованим. Відтак, у контексті нашого дослідження необхідним бачиться розгляд окремих аспектів сучасної практики надання соціальної допомоги студентам-першокурсникам із сільської місцевості в умовах вищого навчального закладу.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-АДАПТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ПЕРШОКУРСНИКАМИ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

2.1. Сучасна практика надання соціальної допомоги студентам-першокурсникам із сільської місцевості

Вихідною посилкою в даному контексті із необхідністю постає твердження про те, що соціальна робота зі студентською молоддю має свої особливості, спектр яких є змінною величиною: вони залежать від індивідуальних особливостей студента-першокурсника, від специфіки навчального закладу, а також від комплексу умов, в яких буде відбуватися адаптація вчорашнього школяра. Подальший успіх студента-першокурсника – академічний та соціальний – у значній мірі буде залежати від того, наскільки він зможе пристосуватися до змінених внутрішніх та зовнішніх умов життєдіяльності. Період навчання у ЗВО є найбільш важливим для становлення людини на предмет її особистісного зростання, становлення як особистості. Також необхідно зважати і на попередження можливих фізичних, психічних і соціокультурних конфліктів у новому середовищі; на можливі варіанти відносин між викладацьким складом та студентською молоддю. Соціальна робота у закладах вищої освіти носить конкретний, адресний характер і має враховувати: а) актуальні й найпоширеніші соціальні та психологічні проблеми молоді; б) соціалізувальний потенціал студента-першокурсника, його сферу життєдіяльності; г) прагнення студента до оволодіння майбутньою професією; г) рівень соціальної активності студента.

У широкому розумінні термін «соціальна адаптація» визначається наступним чином: це «вид адаптації, що передбачає процес і результат взаємного активного пристосування людини і соціального середовища

або її адаптація до змінених умов життєдіяльності шляхом засвоєння і прийняття цілей, цінностей, норм і стилів поведінки; інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних і змінених соціальних умов, прийняття норм і цінностей» [35, с. 420].

Слід зауважити, що процес соціальної адаптації є тривалим, не прогнозованим і не завжди успішним, а відтак – у значної частини студентів-першокурсників, особливо – вихідців із сільської місцевості, виникають різного роду проблеми з адаптацією, що пов'язано як з особистісними якостями самих студентів, так і з відсутністю навичок до самостійної навчальної діяльності, поведінковими стереотипами «домашнього» життя, а також нестійкістю професійного самовизначення. Саме соціально-педагогічний супровід: підтримка, допомога, забезпечення, захист – є необхідними студенту-першокурснику для успішної соціально-психологічного пристосування до умов закладу вищої освіти. Педагогічний супровід соціально-психологічної адаптації студентів – це взаємопов'язана діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу, спрямована на забезпечення ефективної взаємодії студентів з освітнім середовищем навчального закладу, що сприяє їх самовдосконаленню, самовизначенню, самоактуалізації, самоствердженню та саморозвитку.

Сучасні науковці виділяють три види соціально-педагогічного супроводу: індивідуальний, груповий, соціальний. Розглянемо конкретно кожний з них.

1. Індивідуальний педагогічний супровід здійснюється переважно у сфері особистісної адаптації студента, виявляються труднощі й проблеми студента, здійснюється допомога педагога у вирішенні внутрішньо-особистісних протиріч і конфліктів першокурсника, а також прогноуються індивідуальні траєкторії його особистісного розвитку.

2. Груповий педагогічний супровід соціально-психологічної адаптації студентів «... реалізується у формуванні сприятливого

психологічного клімату в групі, корекції внутрішньо-групових відносин, а також у вирішенні виникаючих внутрішньо-групових конфліктів; супровід здійснюється в ситуаціях взаємодії особистості студента з іншими людьми, тобто з групою» [37].

3. Соціальний супровід здійснюється з акцентом на те, що «... особистість є членом суспільства, по відношенню до якого педагогічний супровід полягає в тому, щоб студент-першокурсник успішно адаптувався до умов вишу, активно включився в його діяльність. Допомога психолога, соціолога, педагога, соціального педагога, соціального робітника полягає в тому, щоб сформувані соціальні якості, які необхідні для успішної адаптації першокурсника й проводити корекцію його лінії поведінки в освітньому середовищі вишу» [37].

Варто вказати на те, що у соціально-педагогічному супроводі адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості особлива увага приділяється інтеграції першокурсника в освітнє середовище ЗВО, формування у нього життєвої стабільності, здатності долати труднощі та встановлювати активну життєву позицію. Соціально-педагогічний супровід має включати в себе етапи психолого-педагогічної роботи, яка сприятиме конструктивній взаємодії першокурсників з освітнім середовищем ЗВО, а також їх успішному професійному та особистісному самовизначенню та самореалізації. Студенту-першокурснику закладу вищої освіти доводиться проходити декілька важливих етапів адаптації. Одним із найважливіших є знайомство та спілкування з новим колективом, де кожний для кожного є новою людиною. Процес адаптації вчорашнього школяра залежить від багатьох чинників, зокрема – стосунків в академічній групі, психологічного клімату в колективі, специфіки взаємодії з однокурсниками й педагогами, особистої безпеки під час занять та позанавчальних заходів тощо [3].

Із того моменту, коли студент-першокурсник занурюється в академічну атмосферу навчального закладу, він потрапляє до нового колективу – академічної групи, в якій зібрані недавні школярі з різних родин, із своїм характером, вихованням, ціннісними орієнтаціями, амбіціями, цілями, культурними запитами, самооцінкою тощо. В наче однорідній групі можуть бути і самовіддані філантропи, і самозакохані сноби, і жорсткі циніки, і егоїстичні резонери. В таких умовах студенту-першокурснику, особливо – вихідцю із сільської місцевості, дуже важко адекватно сприймати не тільки навколишню дійсність, але нерідко і самого себе. Виявлення свого «Я», набуття своєї соціальної ролі в новому колективі, який починає формуватися, адаптація власної поведінки щодо рольових очікувань студентів-одногорупників не у всіх відбувається легко й одразу. Нерідко всі роки спільного навчання студент не може знайти свого місця в колективі, задовольняючись роллю маргінала, чужака або непомітного середняка. Саме на етапі формування колективу академічної групи помітно відчувається різниця між сільською та міською молоддю в питаннях загальної культури, виховання, світоглядних орієнтирів, ставлення до життя й життєвих цінностей, різниця в рівні можливостей для самореалізації тощо. Подібна ситуація ще більше загострює та проблематизує процес адаптації першокурсників, а також ретардує (уповільнює) формування адекватної системи стосунків і спілкування.

Маємо підстави стверджувати, спираючись на думки сучасних дослідників, що кожен член студентського колективу приймає участь у формуванні найбільш прийнятних у даному навчальному закладі поведінкових і культурних норм, а також у створенні специфічних ознак конкретної соціальної групи. «У всіх членів нового студентського колективу є можливість проявити себе, завоювати авторитет і повагу одногрупників. Існує безліч різних критеріїв прояву особистості, зокрема поведінка, вчинки, стиль спілкування, творчі та професійні

здібності. Значна роль на першому етапі відводиться й куратору, який допомагає студентам адаптуватися до нових для них спеціальних умов, закласти підвалини сприятливого клімату в групі. З цією метою необхідно проводити адаптаційні тренінги, масові заходи. Така робота допомагає зменшити показники тривожності студентів-першокурсників. «Виявляються перші ознаки здорових, успішних колективних груп» [20, с. 62].

У контексті вибраної нами теми слід підкреслити, що на етапі первинної соціальної адаптації студентів-першокурсників особливо важливою є соціальна підтримка вчорашніх школярів, забезпечення їхньої гармонійної інтеграції в академічне середовище, налагодження комунікацій з товаришами по групі, з викладачами, допоміжним персоналом, а також знайомство з традиціями навчального закладу, його історією, з інфраструктурою та сервісами. Тому, для студентів-першокурсників вкрай важливо створити якісне освітнє середовище у навчальному закладі, яке буде наповнюватися відповідним змістом різними спеціалістами, у тому числі – соціально-психологічною службою, соціальним педагогом, тьюторами, спеціалістами виховного відділу.

Погоджуємося із думкою О. Замашкіної стосовно того, що «активне суспільне життя потребує від сучасного студента-першокурсника більшої мобільності та проявлення гнучкості у процесі інтеграції та адаптації до нових умов існування та життєдіяльності. Ефективність адаптації у подальшому буде сприяти успіху не тільки у визначенні його у групі серед однокурсників, але й у їх спільній навчальній та дозвіллевій діяльності, міжособистісному спілкуванні і взаємодії з іншими студентами та викладачами, а в майбутньому – у професійній орієнтації і самореалізації, готовності обрати кар'єру, вміння ідентифікувати і досягнути поставленої мети» [11, с. 184].

У своїх дослідженнях Н. Мирончук стверджує, що адаптацію до нових умов життя у вищому закладі освіти проходять усі першокурсники, однак процес цей проходить неоднаково, оскільки не всі чинники впливу на особистість студента сприяють його результативній адаптації: «39 % студентів другого курсу стверджують, що процес адаптації для них пройшов легко, 18,6 % натомість 61 % респондентів наголошують на складності процесу звикання до нових умов, й частина з них ще й досі не адаптувалися повністю. Серед проблем, які спричиняють труднощі адаптації, визначаються наступні: дидактичні – пов'язані з навчанням (режим навчання, кількість завдань, незручний розклад) – 56,3 %; соціально-побутові (проживання в одній кімнаті з новими людьми, спільне майно, їжа, розподіл обов'язків, незручності проживання, несприятливі умови для підготовки до занять) – 66,7 %; психологічні (відвикання від дому, проживання в новому місті, ставлення викладачів, самостійність, розподіл коштів) – 45,3 %; комунікативні (спілкування з одногрупниками, з педагогами) – 26,7 %» [22].

Слід зауважити, що однією з найважливіших передумов успішної навчальної діяльності студентів-першокурсників є їх своєчасна адаптація до навчання у закладі вищої освіти, який можна розглядати як перший крок до їхньої інтеграції в професійне співтовариство. В академічній групі зароджується те саме єднання майбутніх колег, формується відчуття професійної єдності, корпоративної монолітності, товариської згуртованості.

Перший курс може стати і стає зазвичай надійною точкою опори для подальшого життя студента, а може навпаки привести до девіацій у поведінці, спілкуванні та навчальній діяльності. На перших кроках академічного життя оформлюється ставлення вчорашнього школяра до навчального процесу, а також до перспектив подальшого професійного зростання, до капіталізації набутих у виші компетентностей, також

продовжується активний пошук власного «Я». Налагоджена спільна діяльність студентів академічної групи є ефективним підґрунтям високих результатів як у навчанні, так і в особистісному житті. Нерідко буває так, що вчорашній школяр керується у своїй поведінці установками та поведінковими патернами, які були сформовані в дитинстві батьками, неформальними групами спілкування або шкільними вчителями та суперечать реальній життєвій ситуації навчання у закладі вищої освіти. Навички та досвід спілкування студенти-першокурсники отримують поетапно, в процесі тривалої, різноспрямованої взаємодії з оточуючими – студентами, викладачами, допоміжним персоналом.

Не викликає сумніву той факт, що важливим етапом адаптації є контакт студента-першокурсника із викладачем, який буває логічним, психологічним і моральним. Педагогу треба звернути увагу на формування зацікавленості студентів-першокурсників до наукової або суспільної діяльності, заохочувати їх до виконання академічних/громадських доручень. У сфері вищої освіти переважає установка паритетного підходу до всіх студентів: першокурсника, як відомо усім викладачам вищої школи, необхідно навчити вчитися.

Професійна адаптація в умовах вишу, стверджує Т. Рєзник «... є процесом формування у студентів інтересу до обраної професії, наполегливістю в опануванні повним обсягом знань, умінь, навичок професії, методикою та логікою науки. Перша сесія, у студента викликає стрес. Складання модуля виправдане, бо у випадку не складання сесії, студент позбавляється стипендії та може бути відрахованим. Поступивши до вищого навчального закладу, студент зіштовхується з незвичним для нього розподілом пар. День може розпочинатися як з першої пари, так і з другої або третьої, а закінчуватися о 17 годині вечора. Пара триває півтори години, а це у два рази довше, ніж шкільний урок. До такого режиму зазвичай важко звикнути, тим більше, що

практичні заняття проводяться на різних кафедрах, які розташовані в різних корпусах» [29, с. 138].

Згідно з метою дослідження в наступному розділі нами будуть викладені результати соціального дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до умов вищого навчального закладу в Херсонському державному університеті.

2.2. Соціальне дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості ХДУ до умов вищого навчального закладу

2.2.1. Об'єкт, предмет, мета й гіпотеза дослідження

Для того щоб детальніше вивчити та знайти шляхи вирішення проблеми соціально-педагогічної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до навчання у закладі вищої освіти, нами було проведене соціальне дослідження серед студентів першого та третього курсів Херсонського державного університету.

Метою дослідження є визначення рівня адаптації студентів-першокурсників ХДУ із сільської місцевості до умов закладу вищої освіти.

Об'єкт – першокурсники та третьокурсники Херсонського державного університету.

Предмет – динаміка адаптаційного процесу студентів-першокурсників до умов вищого навчального закладу.

Гіпотеза дослідження:

- 1) На першому році навчання студенти-першокурсники із сільської місцевості мають нижчий рівень адаптації ніж міські студенти.
- 2) При порівнянні рівня адаптації студентів першого і третього курсів із сільської місцевості має місце позитивна динаміка.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено основні завдання:

1. Проаналізувати сутність адаптаційного процесу.
2. Розробити та апробувати анкету для виявлення рівня адаптації студентів.
3. Визначити рівень адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості
4. Порівняти рівень адаптації студентів із сільської місцевості та міських студентів першого курсу.
5. Порівняти рівень адаптації студентів із сільської місцевості першого та третього курсів.

2.2.2. Інтерпретація результатів

Із метою вивчення рівня адаптації студентів-першокурсників ХДУ із сільської місцевості до умов вищого навчального закладу нами було опитано 40 студентів-першокурсників (20 міських студентів і 20 студентів із сільської місцевості) та 40 студентів-третьокурсників (20 міських студентів і 20 студентів із сільської місцевості) Херсонського державного університету. Опитування проводилося безпосередньо зі студентами в університеті, а також за допомогою Google форми – тестування.

Нами була розроблена анкета, яка складається з 15 питань. У розробленій анкеті були представлені питання, що стосуються як адаптованості студентів до життя в студентському середовищі, так і адаптованості до учбової діяльності (Додаток А). Також був розроблений ключ до відповідей (Додаток Б).

Результати анкетування студентів-першокурсників були оброблені, дані внесені в таблицю 2.1.

Аналізуючи дані анкетування студентів-першокурсників бачимо, що у сукупності більшість студентів-першокурсників мають низький рівень адаптації (60%), високий рівень виявлено тільки у 12,5%. (Рис. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Дані анкетування студентів-першокурсників

Категорія студентів	Загальна кількість респондентів, осіб	Показники					
		Низький рівень (0-10 балів)		Середній рівень (11-19 балів)		Високий рівень (20-30 балів)	
		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
Студенти з сільської місцевості	20	14	70	5	25	1	5
Студенти міські	20	10	50	6	30	4	20

Рис. 2.1. Діаграма загальних показників рівня адаптації студентів-першокурсників

Для порівняння результатів опитування було проведено анкетування й студентів-третьокурсників. Результати дослідження були внесені в таблицю 2.2.

Дані анкетування студентів-третьокурсників

Категорія студентів	Загальна кількість респондентів, осіб	Показники					
		Низький рівень (0-10 балів)		Середній рівень (11-19 балів)		Високий рівень (20-30 балів)	
		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
Студенти із сільської місцевості	20	4	20	7	35	9	45
Студенти міські	20	1	5	9	45	10	50

Студенти-третьокурсники виявили такі показники: низький рівень виявлено у 12,5% опитаних (у сукупності), а високий рівень – у 47,5%. (Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Діаграма загальних показників рівня адаптації студентів-третьокурсників

Отже виявлено, що в порівнянні рівня адаптації у студентів-першокурсників і студентів-третьокурсників рівень адаптації вище у студентів третьокурсників (Рис. 2.3.).

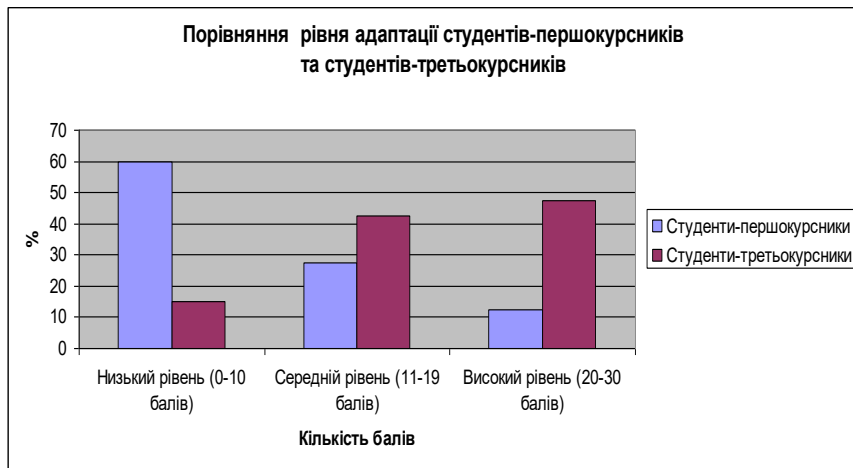

Рис. 2.3. Гістограма порівняння рівня адаптації студентів-першокурсників та студентів-третьокурсників

Якщо порівнювати рівень адаптації міських студентів та студентів із сільської місцевості, то нами виявлено, що низький рівень адаптації студентів із сільської місцевості першого курсу (від 0 до 10 балів) показали – 14 осіб (70%). Середній рівень (від 11 до 19 балів) – 5 осіб (25%), і тільки одна особа показала високий рівень (від 20 до 30 балів) – 5%.

Міські студенти-першокурсники першого курсу показали такі результати: низький рівень – у 10 осіб (50%), середній рівень – у 6 осіб (30%), а високий рівень – у чотирьох осіб (20%) (Табл. 2.1.), (Рис.2.4.).

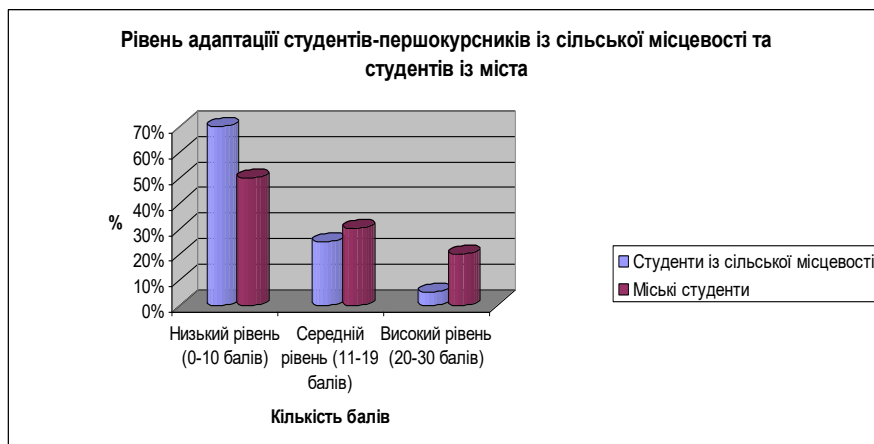

Рис. 2.4. Гістограма рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості та студентів із міста

Отже, бачимо, що в порівнянні рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості та міських студентів, рівень адаптації нижчий у студентів із сільської місцевості.

Порівняємо рівень адаптації студентів-третьокурсників із міста та сільської місцевості (Табл. 2.2), (Рис.2.5.)

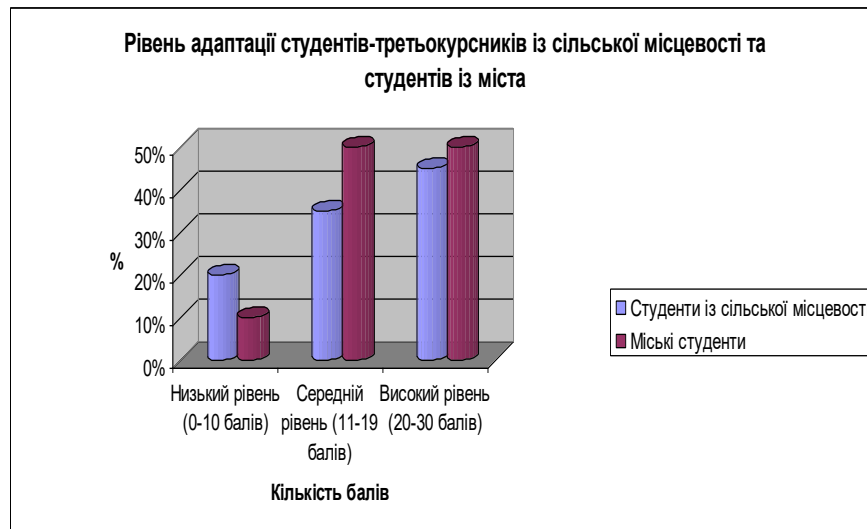

Рис.2.5. Гістограма рівня адаптації студентів-третьокурсників із сільської місцевості та студентів із міста

Нашим дослідженням встановлено, що рівень адаптації студентів-третьокурсників із сільської місцевості також нижче, ніж у студентів із міста, але ж він вищий ніж у студентів-першокурсників із сільської місцевості.

Аналіз відповідей респондентів

Як було зазначено, питання в анкеті склалися таким чином, щоб виявити рівень адаптації студентів як до умов життя в студентському середовищі, так і до учбової діяльності. Тому доцільно буде проаналізувати відповіді респондентів за цими двома напрямками.

Відповіді респондентів першокурсників розподілилися таким чином:

На питання *«Чи відчуваєте Ви складнощі у спілкуванні з оточуючими?»* 15 (75%) студентів із сільської місцевості відповіли: «Так, постійно». При тому що тільки 3 (12%) студентів із міста також дали таку ж відповідь.

На питання *«Вам комфортно в навчальній групі?»* тільки 2 (10%) студента з сільської місцевості відповіли «так, завжди», 5 (25%) студентів відповіли «інколи», і 13 – відповіли «ні, ніколи».

Що стосується міський студентів, то 11 (55%) студентів відповіли «так, завжди», 7 студентів відповіли «інколи», і 2 (10%) – відповіли «ні, ніколи».

На питання *«Ви йдете на навчання в університет»* 11 (55%) студентів-першокурсників із сільської місцевості відповіли «без бажання», 7 (35%) студентів – «не думав про це» і 2 (10%) студента – «з бажанням».

У міський студентів відповіді розподілилися таким чином: «без бажання» – 3 (15%), 8 (40%) студентів – «не думав про це», і 9 (45%) студентів – «з бажанням».

На питання *«Ви можете проявити свою індивідуальність та здібності в навчанні?»* 4 (20%) студента із сільської місцевості відповіли «так», 5 (25%) студентів – «ні», а 11 (55%) – «інколи».

Місцеві: відповіли «так» – 13 (65%) студентів, «ні» – 2 (10%) студента, «інколи» – 5 (25%) студентів.

На питання *«Вам важко виступали на семінарах, висловлювати свою думку?»* 12 (60%) студентів із сільської місцевості відповіли «так», 5 (25%) – «інколи», 3 (15%) – «ні».

У міський студентів відповіді розподілилися таким чином: 6 (30%) студентів відповіли «так», 4 (20%) – «інколи», 10 (50%) – «ні».

На питання *«Чи багато навчальних предметів є для Вас складними?»* 13 (65%) студентів-першокурсників із сільської місцевості відповіли «так», 6 (30%) – «50 на 50», 1(5%) – «ні».

Що стосується міський студентів, то 4 (20%) студента відповіли «так», 11 (55%) – «50 на 50», 5 (25%) – «ні».

2.2.3. Висновки та рекомендації

Таким чином, протягом нашого дослідження було проаналізовано сутність адаптаційного процесу; розроблено та апробовано анкету для виявлення рівня адаптації студентів; визначено рівень адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості; порівняно рівень адаптації студентів із сільської місцевості та міських студентів першого курсу; порівняно рівень адаптації студентів із сільської місцевості першого та третього курсів.

Дослідження показало, що на першому році навчання студенти-першокурсники із сільської місцевості мають нижчий рівень адаптації ніж міські студенти; при порівнянні рівня адаптації студентів першого і третього курсів із сільської місцевості має місце позитивна динаміка. Тобто гіпотеза нашого дослідження підтвердилася.

Отримані результати свідчать про необхідність більш уважного відношення психологічної служби до студентів першокурсників із сільської місцевості. Більш низька адаптованість таких студентів, зберігається протягом усього періоду навчання, і це як правило, позначається на їх мотивації до навчальної діяльності та успішності в навчанні.

Отже, важливим фактором успішної адаптації студентів вишу, поряд із оптимізацією умов, в яких відбувається цей процес, є наявність комплексу необхідних особистісних якостей та навичок студента, високий рівень його мотивації, позитивне ставлення до навчання та майбутньої професії, відповідна структура ціннісних орієнтацій.

Таким чином, виходячи з результатів дослідження, існує нагальна необхідність у функціонуванні соціально-психологічної служби для

розв'язання й вирішення соціальних і психологічних проблем студентської молоді. Основними засобами психологічного забезпечення адаптації у вишах, є соціально-психологічна освіта та тренінгова допомога, навчання студентів засобам самооптимізації, індивідуальне психологічне консультування. Отже, актуальним, на нашу думку, є формування у студентів таких основних рис характеру, як цілеспрямованість, впевненість та рішучість що дасть змогу студентам краще долати труднощі у навчанні, спілкуванні, пошуку нових знайомств, а в подальшому і в професійній діяльності.

У залежності від соціальних проблем, характерних для студентів-першокурсників, для вирішення яких необхідно надавати соціальну допомогу вказаній соціальній категорії, зазначимо основні напрями такої допомоги: а) надання соціальної допомоги студентам, яких визнано малозабезпеченими, а також студентам-сиротам, студентам інших пільгових категорій; б) налагодження продуктивної комунікації між студентами та адміністрацією закладу вищої освіти, викладачами, кураторами та допоміжним персоналом; в) надання змістовної, адекватної соціально-психологічної допомоги студентам-першокурсникам; г) організація позанавчальної діяльності, волонтерства, соціальних активностей, рекреаційного дозвілля тощо; ґ) сприяння трудовій зайнятості студентів у позанавчальний час; д) створення ефективних і результативних умов для самореалізації та саморозвитку студентів, зокрема – першокурсників із сільської місцевості.

ВИСНОВКИ

Сучасна вітчизняна сільська молодь є частиною сільського соціуму й частиною молодшої генерації усього суспільства. Вступаючи до закладу вищої освіти студенти-першокурсники із сільської місцевості набувають принципово нової ідентичності – ідентичності міського жителя, відтак – адаптацію студентської сільської молоді можна визначити як форму урбанізації, як процес інтеграції молодого покоління до життя сучасного міського суспільства. Студенти-першокурсники із сільської місцевості, у перший рік свого навчання у ЗВО, мають вирішити широке коло питань – це адаптація до сучасного міського середовища, пристосування до специфіки навчального закладу, оволодіння певними стандартами, нормами, уявленнями, правилами у всіх сферах нового формату життєдіяльності.

Адаптація як соціальне явище є процесом активної інтеграції особистості в принципово нове для неї соціальне середовище. В суспільстві таким активним середовищем є колектив (у нашому випадку – студентський), в який людина занурюється як активний діяч, як цілеспрямовано функціонуюча одиниця. Як об'єкт і суб'єкт відносин в цьому середовищі, студент-першокурсник знайомиться з новим середовищем, при цьому слід зважати на те, що в указаному середовищі існують стабілізовані традиції, усталені правила комунікації, а також норми дисципліни та закони професійних відносин, корпоративної етики.

Організацію соціальної роботи зі студентами-першокурсниками із сільської місцевості в умовах університету ми бачимо у взаємодії педагогічного супроводу, роботи кураторів, студентського колективу, контакту з викладачем, а також соціально-психологічної служби. Соціально-психологічна служба вищих навчальних закладів у своїй діяльності забезпечує соціальний супровід та психологічну допомогу у

здійсненні навчально-виховного процесу серед студентської молоді. У цьому зв'язку актуальною стає своєчасна діагностика студентів з труднощами в адаптації, що дозволить своєчасно розпочати надавати їм адресну соціально-психологічну допомогу.

Із метою дослідження рівня адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості нами було проведено соціальне дослідження на базі Херсонського державного університету. Дослідженням було охоплено 40 студентів-першокурсників (20 міських студентів і 20 студентів із сільської місцевості) та 40 студентів-третьокурсників (20 міських студентів і 20 студентів із сільської місцевості). В якості основного методу було обрано анонімне анкетування.

Дослідження показало, що на першому році навчання студенти-першокурсники із сільської місцевості мають нижчий рівень адаптації ніж міські студенти; при порівнянні рівня адаптації студентів першого і третього курсів із сільської місцевості має місце позитивна динаміка. Тобто гіпотеза нашого дослідження підтвердилася. Отримані результати свідчать про необхідність більш уважного відношення викладацького корпусу, тьюторів, студентського самоврядування і соціально-психологічної служби до студентів першокурсників із сільської місцевості.

Отже, можна резюмувати, що проблема соціальної адаптації студентів-першокурсників із сільської місцевості до умов закладу вищої освіти на сьогодні залишається не до кінця дослідженою, але актуальною, й безумовно, не може бути вирішена в рамках бакалаврського дослідження. Вона потребує більш ґрунтовного, міждисциплінарного та багатоаспектного опрацювання у межах поглиблених, спеціальних наукових розвідок та нових шляхів активізації соціально-психологічних умов, які б здатні були забезпечити швидкий процес адаптації студентів першого курсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков О. А. Соціальна адаптація студентів-першокурсників як напрям діяльності соціальної служби вищого навчального закладу. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2013. Вип. 3 (19). С. 78–83.
2. Блажієвська С. С. Волчелюк Ю. І. Особливості соціальної адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2013. №1 (7). С.34–37.
3. Бойко І. І. Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання. *Психологія: Збірник наукових праць.* К.: НПУ. 1999. Вип.2. 230 с.
4. Большой психологический словарь под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зінченко. М.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. 633 с. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/dict/01.php.
5. Вербець В. Проблеми формування національної свідомості молоді. *Наукові записки «острозька Академія».* 1999. Т.2. Ч.1. С.231–234.
6. Воробьева О. А. Проблема адаптации студентов первокурсников из сельской местности к обучению в колледже. *Материалы междунар. заоч. науч. конф.* под общ. ред. Г. Д. Ахметовой. СПб.: Реноме, 2011. С.96–98.
7. Ворожбит С. А. Вплив особливостей інтелекту на процес успішної адаптації студентів до університету. *Проблеми загальної та педагогічної психології.* 2006. Т.8. Вип.7. С.74–79.
8. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. К: Наукова думка, 1993. С.6–10.
9. Горюнова Р. А. Некоторые проблемы адаптации первокурсников. URL: <http://andante-music.narod.ru/Methodika2.html>.

10. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» №2998-ХІІ від 5.02.1993 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
11. Замашкіна О. Д. Деякі особливості соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. *The 2 nd International scientific and practical conference «Dynamics of the development of world science» (October 23-25, 2019)*. Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2019. PP. 183-189.
12. Зарембо Н. А. Психолого-педагогическое сопровождение преодоления трудностей вузовской адаптации выпускников сельских средних школ: дис.. на стиск. степ. к. псих.наук: 19.00.07. М., 2013. 243 с.
13. Заславская Т. И., Рывкина Р. В. Социальная структура советского общества: экономико-социологический аспект. *Социология экономической жизни: Очерки теории*. 1991. С. 228–432.
14. Зданевич Л. В. Як живеться студентів? *Гуманітарні науки*. 2005. № 2. С. 174–179.
15. Иванова О. А. Социальное положение сельской молодежи как территориально-демографической группы населения: теоретико-методологические основы экономико-социологического анализа. *Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки*. 2013. Вып. 3. Т.13. С. 126–132.
16. Каретна О. О. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь». *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць*. 2009. Вип. 37. С. 287–291.
17. Кон И. С. Психология ранней юности: книга для учителя. М.: Просвещение, 1989. 255 с.
18. Краткий словарь по социологии, под. общ. ред. Д. М. Гвишиани, Н. И. Лапина. М.: Политиздат, 2001. 480 с.

19. Криворучко Ю. Молодь як суспільний чинник формування громадянського суспільства України. *Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід*. Львів, 1999. С.309–316.
20. Ляхова І. А. Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників. *Рідна школа*. 2001. № 1. С. 61–63.
21. Мартинюк І. О. Проблеми життєвого самовизначення молоді (досвід прикладного дослідження): автореф. дис. д-ра соціол. наук: 22.00.04. – спеціальні та галузеві соціології. К.: 1993. 38 с.
22. Мирончук Н. Особливості адаптації студентів вищих навчальних закладів до змінених умов життєдіяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12323/1/1.pdf>
23. Никифоров В. И., Сурыгин А. И. Теория и практика высшего профессионального образования. Термины, понятия и определения. Учебно-методическое пособие. СПб, 2009. 141 с.
24. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально психологічний стан за умов тотальної аномії. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. 31. С.41–48.
25. Папуча М. В. Психологія ранньої юності: навчальний посібник. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. 137 с.
26. Піча В. М. Семашкл О. М. , Черниш Н. Й. Соціологія: Курс лекцій. К.: Заповіт, 1996. 344 с.
27. Подоляк О. І., Юрченко А. В. Психологія вищої школи: навчальний посібник. К.: Знання, 2000. 320 с.
28. Психологический словарь, под ред. В. В. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова и др. М.: Педагогика, 1983. 448 с.
29. Резник Т. І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. №1. С. 135–139.

30. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця: монографія / Т. О. Дмитренко, К. В. Яресько, Т. В. Колбіна, С. В. Копилова, Ж. В. Давидова, В. М. Нагаєв, Н. Д. Кабусь, С. К. Костючков. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. 424 с.
31. Розум С. И. Психология социализации и социальной адаптации человека. СПб.: Речь, 2006. 365 с.
32. Селіверстов С. І. Деякі проблеми адаптації студентів першого курсу у вищому навчальному закладі. *Проблеми освіти: Науково-методичний збірник*. 1997. Вип. 10. 140 с.
33. Социальный облик молодежи (на материалах Украинской ССР), отв. ред. А. И. Вишняк, Н. Н. Чурилов; Ин-т философии АН УССР. К.: Наукова думка, 1990. 216 с.
34. Социологический словарь, под ред. Г. В. Осипова, Л. Н. Москвичева. М.: Норма, 2008. 607 с.
35. Соціальна педагогіка: словник-довідник, за аг.ред. Т. Ф. Алексеєнко. – Вінниця: Планер, 2009. 542 с.
36. Социология молодежи: учебное пособие. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. 361 с.
37. Старинська Н. Система психолого-педагогічного супроводу оптимізації самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. *Освітній науковий журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*. URL: <http://social-science.com.ua/article/1154>.
38. Фатхуллин М. Ф. Воспитание специалиста. Казань: Изд-во Казанского университетата, 1990. 150 с.
39. Цуркан Л. Є. Психологічні особливості адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2014. №1. С.146–150.
40. Чигирин В. О. Сільська молодь і освіта: соціологічний аспект. *Соціальна перспектива і регіональний розвиток*. 2007. Вип. 2. С. 111–113.

41. Чигрин В. О. Соціологія сільської молоді: теоретико-методологічні та методичні основи: дис. на здобуття наук. ступеня доктора соціол. наук: 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. Запоріжжя, 2008. 41 с.
42. Чигирин В. О. Національні інтереси як елемент політичної соціалізації сільської молод. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. № 889. С. 126–128.
43. Шевель І. П. Світогляд сучасної української молоді. *Український інформаційний простір: науковий журнал*. 2013. №. 2. С. 192–198.

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

Додаток 1

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Мсукова Ніла Володимирівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залювувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці інших студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

20.05.2020
(дата)

[Підпис]
(підпис)

Ніла Мсукова
(ім'я, прізвище)

Анкета соціального дослідження

Шановний друже, пропонуємо Вам взяти участь у соціальному опитуванні щодо виявлення рівня адаптації студентів до умов вищого навчального закладу. Просимо позначити варіанти відповідей, які Вам імпонують. Анкета анонімна й буде використана тільки для соціального дослідження.

Зазначте, будь ласка курс навчання _____

Зазначте: ви студент із міста або з сільської місцевості _____

1. Чи відчуваєте Ви себе дискомфортно поза рідним населеним пунктом?

- а) так, завжди (1 бал);
- б) інколи (1,5 бали);
- в) ні, ніколи (2 бали).

2. Чи відчуваєте Ви складнощі у спілкуванні з оточуючими?

- а) так, постійно (1 бал);
- б) так, інколи (1,5 бали);
- в) ні, ніколи (2 бали);

3. Які враження справляє на Вас колектив академічної групи?

- а) однозначно позитивні (2 бали);
- б) однозначно негативні (1 бал);
- в) немає визначальних вражень (1,5 бали).

4. Вам комфортно в навчальній групі?

- а) так, завжди (2 бали);
- б) інколи (1,5 бали);
- в) ні, ніколи (1 бали)

5. Чи відчуваєте Ви допомогу куратора групи?

- а) так (2 бал);
- б) ні (1 бали);
- в) Частково (1,5 бали).

6. Ви йдете на навчання в університет:

- а) з бажанням (2 бали);
- б) без бажання (1 бал);
- в) не думав про це (1,5 бали);

7. Чи цікавить Вас участь у студентських конференціях, круглих столах?

- а) так (2 бал);
- б) ні (1 бали);

в) Частково (1,5 бали).

8. Чи повинні, на Вашу думку викладачі, куратори відвідувати гуртожиток для спілкування зі студентами ?

- а) так (2 бал);
- б) ні (1 бали);
- в) не думав про це (1,5 бали);

9. Чи вмієте Ви репрезентувати себе оточуючим?

- а) так, вмію (2 бали);
- б) ні, не вмію і не бачу в цьому потреби (1 бал);
- в) ні, не вмію, але вважаю, що це треба вміти (1,5 бали).

10. Вам складно звернутися за допомогою до однокурсників?

- а) так (1 бал);
- б) ні (2 бали);
- в) інколи (1,5 бали);

11. Ви можете проявити свою індивідуальність та здібності в навчанні?

- а) так (2 бал);
- б) ні (1 бали);
- в) інколи (1,5 бали)

12. Вам важко виступали на семінарах, висловлювати свою думку?

- а) так (1 бал);
- б) ні (2 бали);
- в) інколи (1,5 бали);

13. Чи багато навчальних предметів є для Вас складними?

- а) так (1 бал);
- б) ні (2 бали);
- в) 50 на 50 (1,5 бали);

14. Вам важко поставити запитання, звернутися за допомогою до викладача?

- а) так (1 бал);
- б) ні (2 бали);
- в) інколи (1,5 бали);

15. Ви потребуєте допомоги й додаткових консультацій викладачів з навчальних дисциплін?

- а) так (1 бал);
- б) ні (2 бали);
- в) інколи (1,5 бали);

Дякую за допомогу.

Ключ відповідей до анкети

№ питання	а	б	в
1	1	1,5	2
2	1	1,5	2
3	2	1	1,5
4	2	1,5	1
5	2	1	1,5
6	2	1	1,5
7	2	1	1,5
8	2	1	1,5
9	2	1	1,5
10	1	2	1,5
11	2	1	1,5
12	1	2	1,5
13	1	2	1,5
14	1	2	1,5
15	1	2	1,5

Високі показники (20-30 балів) говорять про те, що студент-першокурсник відчуває себе в групі досить комфортно, легко комунікує з однокурсниками, дотримується ustalених в групі норм і правил. При необхідності він може звернутися до однокурсників за допомогою, може проявити активність та навіть взяти ініціативу в групі в свої руки. Однокурсники та одногрупники приймають та підтримують погляди та інтереси студента-першокурсника. Такий студент доволі легко засвоює навчальний матеріал, вчасно та результативно виконує навчальні завдання; за необхідності може звернутися за допомогою до викладача, свободо й незалежно висловлює власні думки, а також може проявити свою індивідуальність і здатності на заняттях.

Низькі показники (0-10) говорять про певні труднощі в спілкуванні з товаришами по навчанню. Студент-першокурсник тримається осторонь, демонструє стриманість у відносинах з оточуючими. Йому важко адекватно комунікувати з однокурсниками, він не сприймає ustalені в академічній групі стандарти, норми і правила, не знаходить порозуміння та розуміння своїх поглядів з боку однокурсників, а також не може звернутися до них за допомогою. Що стосується навчального процесу, то можна говорити про те, що студент насилу освоює навчальні дисципліни і виконує навчальні завдання; йому важко виступати на заняттях, висловлювати свої думки. При необхідності він не може задати

питання викладачеві. За багатьма предметів, що вивчаються він потребує додаткових консультацій, не може проявити свою індивідуальність і здатності на навчальних заняттях.